غافر سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة غافر | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٥)

حمٓ ⓵ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ⓶ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ⓷ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ⓸ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ⓹

ތަފްސީރު

حمٓ ⓵ = މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ.❁ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ⓶ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ - އެބަހީ ޚަބަރީ قرءان ބާވައިލެއްވުމީ - عزّة ވަންތަ އަދި (ހުރިހާ ކަމެއް) ދެނެވޮޑިގެންވާ ﷲ ގެ حضرة ންނެވެ.❁ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ = އެއީ ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ = އަދި توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ = އަދި އެއީ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ذِى ٱلطَّوْلِ = فضل ވަންތަ ކަމާއި، މިންނަތް ދެއްވުން ތަނަވަސް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އަޅުކަން ލިބިގެންވާ إلٰه އަކު ނުވެއެވެ.❁ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ⓷ = އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޒުވާބުކޮށް ޖަދަލު ނުކުރެއެވެ.❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވީމީހުން މެނުވީ ❁ فَلَا يَغْرُرْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އޮޅުވާނުލާހުށި ކުރުވާނުލާށެވެ.❁ تَقَلُّبُهُمْ = (ވިޔަފާރި ފަދަ ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި) އެ ކާފިރުން ފެތުރި ފެތުރެމުން ދަތުރު (އުޅުމުގެ حركاة ދަތުރު)❁ فِى ٱلْبِلَٰدِ ⓸ = ބިންތަކުގައި ❁ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރިން) ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ މީހުން❁ وَٱلْأَحْزَابُ = ދެން އެހެނިހެން أمة ތަކެއް ވެސް (ދޮގުކުރިއެވެ.) ❁ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންނަށް ފަހު (އެބަހީ نوح ގެ قوم އަށްފަހު) وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއްވެސް قصد ކުރިއެވެ ❁ بِرَسُولِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ފޮނުއްވުނު رسول އާ މެދުގައި ❁ لِيَأْخُذُوهُ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ހިފައި އަނިޔާކުރުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَجَٰدَلُوا

بِٱلۡبَٰطِلِ = باطل ގޮތްތަކުގައި އެމީހުން (އެ رسول ބޭކަލުންނާ) جدل ކޮށް ހިފީއެވެ. ۞ لِيُدۡحِضُواْ بِهِ ٱلۡحَقَّ = އެކަމުން އެމީހުން حقّ ފިލުވައިލުމަށް ޓަކައެވެ. حقّ باطل ކުރުމަށް ޓަކައެވެ. ۞ فَأَخَذۡتُهُمۡ ۖ = ދެންފަހު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فَكَيۡفَ كَانَ = ކިހާ ވީ ބޮޑުވަރަކުން ހުރީތޯ؟

۞ عِقَابِ ۝ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عقوبة ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) حم : މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ދަނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. މިބާވަތުގެ އެންމެހައި އަކުރުތަކާގުޅޭ مفسّر ން ދެއްކި ވާހަކައިގެ خلاصة އިން ފާހަގަކުރެވުނު ދެ ވިސްނުމެއްގެ ވާހަކަ ކުރީން ދަންނަވާލީމެވެ.

(٢) ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ/ އެބަހީ ފޮނުއްވީ قرءان ބާވައިލެއްވީ عزّة ވަންތަ، އަދި ހުރިހާކަމެއް ކަށަވަރުން ދަނެވޮޑިގެންވާ الله ގެ حضرة ންނެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާ، توبة ވާ އަޅުންގެ توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއާއެކު އެކަލާނގެއަކީ ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ فضل ވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި ގިނަގުނަ إحسان ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާގޮތުގެ ވެރިފަރާތުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންވެވުން حقّ ވެގެންވާ) އެހެން އެއްވެސް إلٰهއަކު ނުވެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް ފުރަތަމަ ފެށުނު އަދި ނިމެނީ އަނބުރާ ވަނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٤) ކާފިރުވެއްޖެ ބައެއް މީހުން ނޫނީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް (ތަޙައްދީކޮށް، ދޮގުކުރުމަށް) جدل ނުކުރެއެވެ. ފަހެ ކާފިރުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެ ފުރޮޅި ފުރޮޅި ކަނޑާލާގޮތުގެ ހަރަކާތްތެރިވުން ތިބާ ހައިރާން ނުކުރާށެވެ!

އެބަހީ އެމީހުން ވިޔަފާރިއާއި، އަދި ترقّي ގެ ގޮތުން ކުރާ ކަމުގައި ނުކުރެވޭ ބައެއް ޢަމަލުތަކާ مشروع ނޫން ފޮތުތަކުގެ ސަބަބުން ކައްވަފަރުވާން ކަށަވަރުވެއްޖެ ތިބާ ޙައިރާން ނުކުރާށެވެ! ސަބަބަކީ މަދުކަމުގައި ކައްވަފަރުވާން ހަމަޖެހިލުމާއި ކުރިއަރާ ފަސޭހަކަމެއް ލިބިގެންނުވާނެތީއެވެ! ކާފިރުންގެ ކުރިއެރުމަކީ ނުދެމިގެންވާ ހަމަބަރާބަރެކެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ ނިމުމަކީ ހަލާކެވެ. ދެން آخرة ގައި عذاب އެވެ.

(٥) مكّة ގެ قريش ންގެ) ކުރިން نوح ގެ قوم ގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول އާ ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން ދެން އައި އެންމެހައި أمّة ތަކުންވެސް އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވައިގެންވި رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް މަސައްކަތްކުރި އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި رسول އާ ހިފައިގަތުމަށެވެ. އެ ބޭކަލަކު އަނިޔާކުރުމަށެވެ. އަދި باطل ގޮތްގޮތުން އެ ބޭކަލުންނާ جدل ކޮށް ކުރިއެވެ. އެއީ حقّ ފިލުވައި، ނެތިކޮށްލުމަށް ޓަކައެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، عقوبة ވީ ކިހާ ބޮޑުވަރަކުން ހުރީތޯ؟ (އެކަން ވީ ވަރަށް ގަދަފަދަކޮށެވެ.)

وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾

މަރުޢުދާ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަށަވަރުވިއެވެ رب ގެ (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حقّ
ވީ ۞ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ
أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ = عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް
ބޭކަލުން ۞ وَمَنْ حَوْلَهُۥ = އަދި އެ عرش ވަށައިގެންވާ ބޭކަލުން ۞ يُسَبِّحُونَ = އެބޭކަލުން (الله އަށް)
تسبيح ކީރިތިކުރެއެވެ. ۞ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رب އަށް حمد ކުރުމާއެކު ۞ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އަދި
އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެވަޑައިގެންނެވެއެވެ. وَيَسْتَغْفِرُونَ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް
އެދިވަޑައިގެންނެވެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް (އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.) ۞ رَبَّنَا =
އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ! ۞ وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ ތަނަވަސްވެ ވޮޑިގެން
ވެއެވެ. ۞ رَّحْمَةً وَعِلْمًا = رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ގޮތުން ۞ فَٱغْفِرْ = ފަހެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! ۞ لِلَّذِينَ
تَابُوا۟ = توبة ވި މީސްތަކުންނަށް ۞ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ = އަދި އެމީހުން އިބަރަސްކަލާނގެ މަގާ (އިސްލާމް
ދީނާ) تبع ވި ۞ وَقِهِمْ = އަދި އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، ރައްކާތެރި ކުރައްވާނދޭވެ! ۞ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ
﴿٧﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން رَبَّنَا = އޭ އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ = އަދި عدن އެވެ.
ކިޔާ ސުވަރުގެއަށް (قائم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުން ވައްދަވާނދޭވެ! ۞ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ = އެ
ސުވަރުގެއަކީ އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާވަޑައިގެންވާ ތަނެވެ. ۞ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ =
އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެ صلح ވީ މީހަކާއި، (އެބަހީ إيمان ވެ مُوَحِّد ން ކަމުގައި ވި) މީހަކާއި، وَأَزْوَٰجِهِمْ
وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ = އަދި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި، ދަރިންގެ ތެރެއިންވެސް ۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން

އިބަރަސްކަލާނގެއީ ۞ اَلْعَزِيزُ اَلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ ج = އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބައި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ރައްކާތެރިކުރައްވާނދޭވެ. ۞ وَمَن تَقِ السَّيِّئَاتِ = އަދި عذاب ން ސަލާމަތްކުރައްވާ މީހާ (ދަންނައެވެ.) ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ۞ فَقَدْ رَحِمْتَهُ ج = ހަމަކަށަވަރުން އިބަ ރަސްކަލާނގެ އެމީހާއަށް رحمة ލައްވައިފިއެވެ. ۞ وَذَٰلِكَ هُوَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ۞ اَلْفَوْزُ اَلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعيد ގެ ބަސްފުޅު حقّ ވީ އެގޮތަށެވެ. عذاب ގެ كلمة ފުޅު واجب ވީ އެގޮތަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ.

(٧) عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި، އަދި عرش ވަށައިގެންވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވައި، تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އެ ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވެއެވެ. އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން ގެ ފާފަ ފުއްސަވުމަށް (الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވައި) އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.) "އޭ އަޅަމެންގެ ވެރި ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުން އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ މައްޗަށް ތަނަވަސްވެގެން ވެއެވެ. ފަހެ (މީސްތަކުން ކުރި) އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވި އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މަގާ، (އެބައި އިސްލާމްދީނާ) تبع ވި އެންމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(٨) "އަދި އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ސުވަރުގެއަށް އެބައިމީހުން ވައްދަވާނދޭވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިންނާއި، އެބައިމީހުންގެ އަނބިންގެ ތެރެއިންނާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރެއިން ވެސް صلح ވެގެންވާ އެންމެން އެ ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٩) އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބައި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އެދުވަހުގެ عذاب ން ސަލާމަތްކުރެވޭ، ރައްކާތެރިކުރެވޭ މީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ نصيب އަކީ އެއީއެވެ."

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَـٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ۞ يُنَادَوْنَ = އެމީހުންނަށް (قيامة) ދުވަހުން ގޮވާލެވޭނެއެވެ. - (ملائكة ބޭކަލުން ގޮވާލައްވާނެއެވެ.)۞ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ މާ ބޮޑެވެ.۞ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ރުޅިއަށްވުރެން ۞ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَـٰنِ = ކަލޭމެންނަށް (ދުނިޔޭގައި) إيمان ކަމަށް ގޮވުން ހިނދު ۞ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ =ދެން ކަލޭމެން ކާފަރުވީމުއެވެ.۞ قَالُوا۟ رَبَّنَآ = އެމީހުން (ނަރަކައިގައި ދިމާވެގެން) ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ = އަހަރެމެން ދެފަހަރަކު މަރުއްވެވީ ކަމެވެ؟ (އެއީ نُطْفة އަކަށް މަރުވުމާއި އޭގެ ފަހުން، ދުނިޔޭގެ حياة އަށްފަހު މަރުވުމެވެ.) ۞ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ = އަދި ދެފަހަރަކު ދިރުއްވެވީ ކަމެވެ؟ (ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، قيامة އަށް ދިރުއްވުމެވެ.)۞ فَٱعْتَرَفْنَا = ފަހެ އަހަރެމެން إعتراف ވެއްޖައީމުއެވެ.۞ بِذُنُوبِنَا = އަހަރެމެންގެ ފާފަތަކަށް ۞ فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ = ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް އެއްވެސް މަގެއް ވޭތޯއެވެ؟ (އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވަނީ)۞ ذَٰلِكُم = ކަލޭމެންނަށް މިހާރުން މިވާ (މިއަދު عذاب ގައި މިތިބުން ވެގެނީ)۞ بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ الله އަށް (إيمان ވުމަށް) ގޮވައިލެއްވުމާ ۞ كَفَرْتُمْ = ކަލޭމެން ކާފަރުވީއެވެ. (ކާފަރުވީމުއެވެ.)۞ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއާ شريك ކުރެވުނު ގޮތުގައްޔާ ۞ تُؤْمِنُوا۟ = އެއަށް ކަލޭމެން إيمان ވީއެވެ. (އީމާންވީމުއެވެ.) ސަބަބަކީ ކުރަނީއެވެ.۞ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ = حكم خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނުރުހުނު ނަރަކައިގައި ދެމިހުރުން حكم ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.)۞ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ = އުސް މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كِبْرِياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. އެބަހީ ނަރަކަވަންތަ ވުރެންނަން މަލާއިކަތް ބަނަވުން ގޮވައިލައްވާނެއެވެ. "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ރުޅިއައިސް ވަރަށްވުރެ މާ ބޮޑުން ﷲ ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.. އެހެން އެއީ (ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިހިނދު) ﷲ އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވުން ހިނދުން ކަލޭމެން ކާފިރުވި ކަމެވެ."

* ދަންނައެވެ. ނަރަކަވަންތަ ވުރެންނުނު ކަންތައް މިހާރުވެސް ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ރުޅިއައިސްގެން ތިމާގެ نفس އަށް لعنة ދެންނެވެ. އޭގެ جواب ގައި މަލާއިކަތް ބަނަވުން އެ ވިދާޅުވަނީ "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ރުޅިއަންވުރެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ކޯފާ މާ ބޮޑެވެ."

(١١) (އެމީހުން ﷲ އަށް ދަންނަވާނެއެވެ.) "އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އަޅަގަނޑު ދެފަހަރަށް މަރުއްވަވައިފީމުއެވެ؟" (މިތާ، ދެފަހަރު މަރާލެއްވީ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ކުރީގެ މަރާއި، ދެން ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށްފަހު ވާ މަރުވެ.) އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަޅަގަނޑު ދެފަހަރަށް ދިރުއްވަވައިފީމުއެވެ؟" (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، محشر އަށް ފޮނުއްވުމަށް ދިރުން ދިރުމާއި، މި ދިރުމެވެ.) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަޅަގަނޑު، އަޅަގަނޑުގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުމެވޭނޭ އެއްވެސް މަގެއް އަޅަގަނޑުމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟" (މިގެ جواب އެއީ ކުރުގައި ވާނީ "ނުވެއެވެ." މިހެންނެވެ.)

(١٢) "ކަލޭމެން މިހާ عذاب ގައި ތިބެން ޖެހުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ ﷲ އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލެއްވުމާ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ކާފިރުވި ކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރަން ގޮވާލެއްވުމާ ކަލޭމެން އެކަމަށް އީމާންވި ކަމެވެ. ފަހެ އެންމެހައި حكم އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ﷲ އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނަރަކައިން ނުނެރެ މިތާ ގޮތަށް حكم ކުރެއްވިމެވެ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كبرياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَـٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

ލުޣަތުގާ

هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يُرِيكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قدرة ފުޅު ކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތަކެއް ދައްކަވައި ۞ وَيُنَزِّلُ لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބާވައި ބާވައިލައްވައި ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ = އުޑުން ރިޒުޤު (ރިޒުޤުގެ أصل ކަމުގައިވާ ވާރޭ) ۞ وَمَا يَتَذَكَّرُ = އަދި نصيحة އާއި، وعظ ލިބިންގަތުމެވެ. ۞ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ = (އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ތައުބާވެގެން) رجوع ވާ މީހަކު ފިޔަވައި ۞ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ. ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރި ކުރާ حال. ۞ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ = ކާފިރުން ނުރުހި ނަމަވެސް. ۞ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَـٰتِ = (އެކަލާނގެ) ދަރަޖަތައް މަތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ./ ނުވަތަ ސުވަރުގެތައް ދަރަޖަދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذُو ٱلْعَرْشِ = عرشގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ يُلْقِى ٱلرُّوحَ = وحي ބާވައިލައްވައެވެ. (وحي ފޮނުއްވައެވެ.) ۞ مِنْ أَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ۞ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ۞ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ۞ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ = އެއްބައްދަލުވާ ދުވަހުގެ ބިރު ދެއްވުމަށް ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ދެއްވުމަށެވެ. ۞ يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ ۖ = އެދުވަހުން އެމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން) ފާޅުފެނިގެން ވާއެވެ. ۞ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް ވަންހަނާވާގޮތް ނުވެއެވެ. ۞ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ކަމެއް (އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުން އެއްވެސް عمل އެއް) ۞ (އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވޭ.) ۞ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ = މިއަދު ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟ ۞ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ، އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކުން ނުހުރެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމަ ކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތަކެއް ކަލޭގެފާނުމެންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒުގުގެ ގޮތުން އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވައެވެ. މިފަދަ، މިފަދަ ކަންކަމަށް ވިސްނައި، އެއިން نصيحة ލިބި وعظ ލިބިގަންނަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް رجوع ވެ توبة ވާ މީހުންނެވެ.

(١٤) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނުމެން الله އަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރި ކުރާ حال ކަލޭގެފާނުމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ.! އެކަމާ ކާފިރުން ނުރުހި ނަމަވެސް މެއެވެ.

(١٥) އެކަލާނގެއީ (يعني އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ علامة ތަކާއި، ހެކިތައް ކަލޭގެފާނުމެންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއީ) ދަރަޖަތަކުން އުތުރިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ސިފަތުތަކުން މަތިވެރިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަރުޝިމައްޗަށް އިސްތިވާވެވޮޑިގެންވާ އަމުރުން روح ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وحي ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވާ ދުވަހުން އިންޒާރުދެއްވުމަށް، ބިރުގަންނުވުމަށް ޓަކައެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

- ދަންނައެވެ. وحي އަކީ روح އެވެ. ހިތަށް ހަށިގަނޑަށް ފުރާނައިން ދިރުންދޭހެން ކާފިރުކަމުން މަރުވެފައިވާ ހިތްތަކަށް وحي އިން ދިރުމެއްދެއެވެ.
- قيامة ދުވަސް އެއީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވާ ދުވަސް ކަމުގައި އެވަނީ އެދުވަހުން އުޅެމުންދިޔަ ފަހުގެ ބައިތަކާއި، ބިމުގައި ވާ މީހުން ބައްދަލުވެ، އަދި އިންސާފުދޭ މީސްތަކުންނާއި، ފަހުން އަދި ބައްދަލުވެސް އެ ދުވަހުން ބައްދަލުވާނީއެވެ.

(١٦) އަދި މީސްތަކުން އެދުވަހުން (ކަބުރުތަކުން ނުކުމެ) ފައުޅުވެގެންވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުގެ ތެރެއިން އެކައްޗެއްވެސް الله އަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ. (އެމީހުން حاضر ވެ ނިކުމެލާ)އެ ދުވަހުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. "މިއަދު، ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟" (އެ ސުވާލަށް އެއްވެސް مخلوق އަކު ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ.) އަމިއްލަޔަށް، الله وحي ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. "ވެރިކަން މިއަދު خاصّ ވެގެންވަނީ އެއްކައުވަންތަ، ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް މިއަދު ވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ.)

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْـَٔازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَـٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ = މިއަދު (قيامة ދުވަހުން) ޖަޒާދެވޭ ހުއްޓެވެ.❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް❁ بِمَا كَسَبَتْ ۚ = އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ ކަމެއްގެ ❁ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ = މިއަދަކު އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَأَنذِرْهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގފާނު އެމީހުންނަށް إنذار ދެއްވާށެވެ!.❁ يَوْمَ ٱلْأَزِفَةِ = ގާތްވެގެންވާ قيامة ދުވަހުގެ ❁ إِذِ ٱلْقُلُوبُ = ހިތްތައް ވާހިނދު❁ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ = (ބިރުވެރިކަމުން ކޮށި) ގޮސްހިމަވާގޮ ހަމައަށް އަރާފައި ❁ كَـٰظِمِينَ ۚ = ހިތާމަވެރި، ފުރިގެން ފުރިގެންވާ حال ❁ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަކަށް (مشرك ންނަކަށް) ނުވެއެވެ.❁ مِنْ حَمِيمٍ = އެއްވެސް ރެހިމެދުވި ގާތް މީހަކު ❁ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެވޭ އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު ވިޔަސް❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ.❁ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ = ލޮލުގެ خيانة ތެރިވާ خيانة ވެސް (ނުބައިގޮތުގައި ބަލާ ބެލުންވެސް)❁ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ = ހިތްތަކު ވަންހަނާކޮށްފައިވާ ކަންތައް ވެސް (ހިތްތަކުގައި ހުންނަ ހިތުގެ خيال ތަކު ވެސް - އަދި ރަނގަޅު خيال ތަކު ވެސް)❁ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ = އަދި الله حقّ ގައި ނިޔާކުރައްވައެވެ. (ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމް ދެއްވައެވެ.)❁ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި ގޮވާ މީސްތަކުން ، دعاء ކުރާ މީސްތަކުން مِن دُونِهِۦ އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތްތަކަށް❁ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ = އެތަކެތި އެއްވެސް ނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެއީ އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުނިމޭނެއެވެ.)❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ = އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) "މިއަދު ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ކަންތަކަށް ޖަޒާދެވޭ ހުއްޓެވެ. އެއްވެސް އަނިޔާވެރިކަމެއް މިއަދަކު ނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަކީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ގާތްވެގެން މި ވާ قيامة ދުވަހުގެ ހުރި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر އެމީހުންނަށް ދެއްވައި، إنذار ދެއްވާށެވެ.! (އެދުވަހުން ބިރުވެރިކަމުންނާއި، ކަންބޮޑުވެގެން) ހިތްތައް ގަރުދަނޑުވަގާ ހަމައަށް ފޯރާނެއެވެ. އެއީ ހިތާމަވެރި، ބޯދުން ފުރިގެންވާ حال ގައެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް، مشرك ންނަށް އެދުވަހުން އެމީހުން (عذاب ން دفاع ކޮށްދޭނެ) އެއްވެސް ގާތް މީހަކު، رحمة ތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރި ވެވޭނެ شفاعة ތެރިޔަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(١٩) (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު ނަހަމަ ތަންތަނަށް ބެލުމުގައި) ލޯތައް خيانة ކުރި އެންމެހައި ކަމެއްވެސް، އަދި ހިތްތަކުގައި ހިންގަމުން ދިޔަ އެންމެހައި خيال ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٠) (އެ ކަންކަމަށް الله ނިޔާކުރައްވާނީ ހަމަ حقّ އަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެ ފަރާތްތަކަށް ގޮވައި، دعاء ކޮށްދިނި ތަކެތި އެއްވެސް ކަމެއްގެ ނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެއީ އެ ތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޭނގޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ أَوَلَمْ يَسِيرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُواْ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُواْ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِي ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَكَفَرُواْ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ قَوِيٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ فَقَالُواْ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

މުފްރަދާތު

۞ أَوَلَمْ يَسِيرُواْ = އެމީހުން ފަތާ ހިނގާބިނގާވެ ނުހެދީ ދެއްތޯވެ؟۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ۞
فَيَنظُرُواْ = ދެން އެމީހުން ހާލު ބަލައި (عبرة حاصل ކޮށް)۞ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ = ފަހުކޮޅު ވީ
ކޮންފަދަ ގޮތަކަށްތޯ/ ނިމުނީ ދިރިއުޅުނު ކޮންފަދަ ގޮތަކަށް ކަން۞ ٱلَّذِينَ كَانُواْ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރީ
އުޅުނު މީހުންގެ۞ كَانُواْ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = އެމީހުން ވިއެވެ. / ކުރީން އުޅުނު މީހުން ވިއެވެ.
މީހުންނަށް ވުރެ ގާ ބާރުގަދަ ކަމުގައި۞ وَءَاثَارًا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އަސަރު ފާގަތަ ކަމުގައި
(عمارة ކުރުމާއި، ގޮތުރު އެޅުމުގައި ވާ ގަދަ ކަމުގައި)۞ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި
ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ۞ وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި
އެމީހުންނަކަށް ނުވިއެވެ.۞ مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ = الله ގެ حضرة ން އައި عذاب ން ސަލާމަތް ކޮށްދޭނޭ
އެކަކުވެސް۞ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ۞ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން۞ كَانَت تَّأْتِيهِمْ = އެމީހުން
ގާތަށް އައިސް ވާތީއެވެ.۞ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން۞ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل
ތަކާއިގެން۞ فَكَفَرُواْ = ދެންފަހެ އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ.۞ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުން
ހިއްޕަވައިފިއެވެ. / ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ.۞ إِنَّهُۥ قَوِيٌّ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ.۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ = عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى ފޮނުއްވީމެވެ.۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
دليل ތަކާއިގެން۞ وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި، برهان އާއިގެން۞ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ = فرعون އާއި، هامان އާއި، قارون ގެ ގާތަށް۞ فَقَالُواْ = ފަހެ އެމީހުން
(موسى އަކީ ދިޔައީމަ) ބުނީ۞ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ = ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއްކަމަށެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެމީހުން يعنى مكّة ގެ أهل ވެރިން ފަދަ ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރާށް، އެމީހުންގެ ކުރީން އިސްވެދިޔަ އާބާވަތުގެ މީހުންގެ ނިމުން ހުރިގޮތް ބަލައި އެއިން عبرة حاصل ކޮށް ނުގަނެނީ ބާވައެވެ؟. އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ މީހުން ވީ ބާރުގެ ގޮތުން މިމީހުންނަށްވުރެ މާ ގަދަފަދަ ކަމުގައެވެ. ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކެއްވެސް މިމީހުންނަށްވުރެ މާ ގަދަފަދައި ހަރުދަނާއެވެ. (عاد ބާވައިގެ މީހުންނާއި، ثمود ބާވައިގެ މީހުންނާއި، އަދިއިތުރުން ބައެއްގެ ގޮތުގައިދެއްކިގެންވެސް އަސަރު އަދިއަދަށް ދާންދެން ފެންނަން އެ ހުރީ ވިއްޔާއެވެ. ހުނަރުވެރި ކަމާއި، ގަދަފަދަކަމުގައި މި މައްކާގެ މީހުންނަށްވުރެ އެމީހުން މާ މައްޗެވެ. (ނަމަވެސް އެމީހުން ނުބައިކަންތަކުގައި ވުމުން) ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި، ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެ މީސްމީހުންނަށް الله ގެ عذاب އައި ހިނދުން އެއިން މިނަކާ ސަލާމަތްކޮށްދެނިވި ރައްކާތެރި ކާތޮރުން އެކަކުވެސް ނުވިއެވެ.

(٢٢) އެމީހުންނަށް އެހެން ވާން ޖެހުނީ - އެ عذاب އެމީހުންނަށް އައީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުން إيمان ނުވެ އެކަލޭގެފާނުން كافر ވީ ކަމުން ބަލައެވެ. ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި، ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި عقوبة ދެއްވުންވެސް ނުހަނު ގަދަފަދަ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މި ކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުން ހުއްޓެވެ.)

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އަދި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި، دليل އާއެކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى عَليه السلاَم رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއްކަލައުވަންތަ ކަމާއި، ކުދުރަތްވަންތަ ކަމާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކަމާ ހުރިތަކާއި، دليل ތަކާއިގެންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ عصا ކޮށާއި، އަތްދިލި، އަދިވެސް އެތަކެއް معجزة އެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ނުވަ معجزة ވެއެވެ.)

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީ فرعون އާއި، އަދި އޭނާގެ وزير هامان އާއި، އަދި އެވަގުތު އެމާ ކުރި އެންމެ މުއްސަނދި މީހާ ކަމުގައި ހިފި قارون އާއި؛ މި މީސްމީހުންގެ ގާތަށެވެ. ފަހެ އެ މީހުންގެ ގާތަށް موسى عَليه السلاَم ވަޑައިގަތުމުން އެމީހުން ބުނީ އެއީ ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއް ކަމަށެވެ.

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

ތަރުޖަމާ

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ۞ مِنْ عِندِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ = ކަލޭމެން ދަރިން ކުރިންފަދައް މަރާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެން ތިބި މީހުންގެ ۞ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ = އަދި އެމީހުންގެ އަންހެން ދަރިން ދިރުއްވާށެވެ./ އެބަހީ ނުމަރައި ދޫކޮށްލާށެވެ!۞ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންގެ ރޭވުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٢٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންދާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ۞ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ۞ ذَرُونِىٓ = ކަލޭމެން އަހަރެން ދޫކޮށްލާށެވެ.۞ أَقْتُلْ مُوسَىٰ = އަހަރެން موسى މަރައިލާނަމެވެ.۞ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ربّ އަށް دعاء ކުރުމަށް ކަމެވެ.۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ = އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނެކަން ކަމަށް ۞ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ ބިމުގައި އޭނާ ފާޅުކޮށްލާނެކަން ކަމަށް ۞ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ = ފަސާދަކަން ۞ وَقَالَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّى عُذْتُ = އަހަރެން ސަލާމަތްކަން އެދުނީމެވެ.۞ بِرَبِّى وَرَبِّكُم = އަހަރެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ۞ مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ކޮންމެ ބޮޑާ މީހެއްގެ ކިބައިން (ތަކައްބަރުވެރިޔަކުން)۞ لَّا يُؤْمِنُ = އޭނާ إيمان ނުވާ ۞ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ = ހިސާބު ބައްލަވާ ދުވަހަށް ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) ފަހެ، އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عَلَيهِ السلاَم حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން (معجزة ތަކާއިގެން ވަޑައިގަތުމުން) އެމީހުން ބުނީ موسى ގެ އަރިހުގައި އީމާންވީގެންވާ މީސްތަކުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މަރާށެވެ. އަދި އަންހެން ދަރިން ނުމަރައި ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި فرعون ގެ ކޮށުން ހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ އުއްބާއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٢٦) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. "موسى މަރުމަށް ބަލައި ކަލޭމެން އަހުރެން ދޫކޮށްލާށެވެ! އޭނާ އޭ ބުނާ އޭނާގެ ربّ އަށް އެކަން ގޮވާތިކުރަނީ ގޮވައިލާށޭ ބާއްވާށެވެ! (އަހުރެންނަށް ހީވާ ގޮތުގައި އޭނާގެ ربّ އެއް ނުވެއެވެ. އެންމެހާގެ ربّ އަކީ އަހުރެންނެވެ.) އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނެތީއެވެ. ނުވަތަ ބިންމަތީގައި ބޮޑު ފަސާދައެއް ކުރުވާނެތީއެވެ.

(٢٧) އަދި موسى عَلَيهِ السلاَم ވިދާޅުވިއެވެ. "(އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އަހުރެންނާއި، ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، ސަލާމަތްކަން އަހުރެން މި އެދެނީ ހިސާބު ބަލާ ދުވަހަށް އީމާން ނުވާ (މި فرعون ކަހަލަ) ބޮޑާ كبر ވެރި ކޮންމެ މީހަކުގެ ނުބައިން ސަލާމަތް ދެއްވުމެވެ.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ مِن رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ ۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَـٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا ۚ قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَـٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ = އަދި އިމާންވެގެންވާ ފިރިހެނަކު (مُؤمِنއަކު) ބުންޏެވެ.❁ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ =
فرعون ގެ ގައުމު މީހުންގެ ތެރެއިން (فرعون ގެ ޢާއިލާގެ ތެރެއިން)❁ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ إيمان ކަން
ވަންހަނާކޮށްގެންވާ❁ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا = ކަލޭމެން މީހަކު މަރާލާނީ ހެއްޔެވެ؟❁ أَن يَقُولَ = އޭނާ ބުނާތީ/
ބުނާކަމުގެ ސަބަބުން❁ رَبِّىَ ٱللَّهُ = އަހުރެންގެ ربّ އަކީ الله އެވެ.❁ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ =
ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައީ بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެންނެވެ.❁ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ
ގެ حضرة ން❁ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا = އަދި އޭނާއަކީ ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ ❁ فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ = އެ
ދޮގު ހުންނާނީ - އޭނާގެ ދޮގުގެ ފާފަ އޮންނާނީ - އޭނާގެ މައްޗަށެވެ.❁ وَإِن يَكُ صَادِقًا = އަދި އޭނާއަކީ
ތެދުވެރިޔަކު ކަމުގައި ވާނަމަ ❁ يُصِبْكُم ކަލޭމެންނަށް ޖެހިގެންދާނެއެވެ.❁ بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް
ޖެހިގެންދާނެކަމަށް އޭނާ وعد ކުރާ ބައެއް ކަންތައްތައް (ބައެއް عذاب)❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ❁ لَا
يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = އުމުރަކު (ކާފިރުކަމާއި، އަނިޔާވެރިކަމުގައި)
އިސްރާފުކުރާ ދޮގުވެރި މީހަކަށް❁ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ = ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ❁ يَـٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم
އެވެ./ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ = ވެރިކަން މިއަދު މިނިވަނި ހުރީ ކަލޭމެންނަށެވެ.❁
ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر) ގެ ބިމުގައި ގަދަވެރިވެ❁ فَمَن يَنصُرُنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް نصر ދޭނީ
ކާކު ހެއްޔެވެ؟❁ مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب އާއި، ކާރިސާއިން❁ إِن جَآءَنَا = އަހުރެމެންނަށް އެ
عذاب އައިސްފިނަމަ❁ قَالَ فِرْعَوْنُ = فرعون ބުންޏެވެ.❁ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ = އަހުރެންގެ نفس
އަށް އަހުރެން ދެކޭ ކަމެއް ނޫނީ ކަލޭމެންނަށް އިޝާރާތް ނުކުރަމެވެ.❁ وَمَآ أَهْدِيكُمْ = އަދި

އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މަގު ދައްކަނީމެވެ.۞ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ (٢٩) = ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގަކަށް ގެންދި۞

وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ = އަދި އެ އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ.۞ يَٰقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُم = އަޅުގަނޑުގެ قوم

ގެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ۞ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ (٣٠) = އިސްވެދިޔަ

أمّة ތަކަށް އައިފަދަ ދުވަހެއް ކަލޭމެންނަށް އަތުވެދާނެތީއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) (موسى عَلَيهِ السلآم މަރުން فرعون ނިންމީމާ) فرعون ގެ ގޯތިތެރިއާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން، އީމާންކަން ވަންހަނާކޮށްގެން ހުރި މީހަކު ބުންޏެވެ. '''ތިމަންނާގެ ربّ އަކީ الله އޭ' ބުނާތީ ކަލޭމެން އެހެން ބުނާ މީހަކު މަރާނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އޭނާ އެ އައީ بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި، دليل އާއިގެންނެވެ. އަދި އޭނާއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމަށް ވާނަމަ، އޭނާ އެ ބުނާ ދޮގުގެ عقوبة އެއް އޭނާއަށް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި އޭނާއީ ތެދުވެރިއެއް ކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އަތުވެދާނެ ކަމަށް އޭނާ އެ وعد ކުރާ ބައެއް عذاب ކަލޭމެންނަށް (ދުނިޔޭގައިވެސް) އަތުވެދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުކަމާއި، އަނިޔާވެރި ކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާފައިވާ މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެން މިއަދު ބަލަނީ އޭނާ އެއީ ދޮގުވެރި، އަދި އަނިޔާވެރިއެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

(٢٩) ''އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް މިއަދު މި (مصر ގެ) ބިމުގައި ވެރިކަން ލިބި، ކަލޭމެން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ގެ عذاب އާއި، ކާކު އަތުވެއްޖެއްޔާ ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް نصر ދީ، ވާދަވެރި ވެދޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (އެކަކުވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.)'' فرعون ބުންޏެވެ. ''އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މި އިޝާރާތްކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން ފެންނަ ހަމަ އެކަމެއް ކަނޑައަޅާ ގޮތެވެ. (އެއީ موسى ދެކުމެވެ.) އަދި ހަމަ އެކަމެ ސީދާ ތެދުމަގު ގެންދި އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންނަށް މަގު ދައްކަމެވެ.

(٣٠) އަދި إيمان ވި އެ މީހާ ބުންޏެވެ. ''އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. (ރަސޫލުން ދޮގުކުރި އިސްވެދިޔަ) أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް އައިފަދަ عذاب އެއް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެ ކަމަށް ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަމެވެ.

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

ލުޣަތު

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ حال ފަދަ حال އެއް / އެފަދަ مصيبة އެއް ޖެހިދާނޭތީވެއެވެ. ✵ وَعَادٍ وَثَمُودَ = އަދި عاد ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، ثمود ޤައުމުގެ މީހުންގެ ވައްތަރުގޮތެއް އައިފަދަ. ✵ وَٱلَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ = ދެން އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުން އައި މީހުންގެ ވައްތަރަށް، ✵ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ = އަދި الله އިރާދަނުކުރައްވައެވެ. ✵ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާކުރެއްވުމަކަށް ✵ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.! ✵ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެން ކަށަވަރުން ބިރުގަންނަމެވެ ✵ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ = އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައިމީހުންނަށް ގޮވާ ދުވަހުއެވެ. ✵ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ = އެ ދުވަހަކީ ފުރަގަސްދީގެން ތިޔަބައިމީހުން ދުވެ ފިލާނެ ދުވަހެވެ. ✵ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަރިހުން ތިޔަބައިމީހުނަކަށް ނުވެއެވެ. ✵ مِنْ عَاصِمٍ = منع ކޮށްދޭނެ ރައްކާތެރިކުރާނެ އެއްވެސް ✵ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދެވި މީހަކު (ތިމަންނަށް) ✵ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭ އެއްވެސް ނުވެއެވެ. ✵ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް يوسف ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ✵ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން، މީގެ ކުރީން ✵ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ = އަދި ޝައްކެއްގައި ދެމިހުރީ ތިޔަބައިމީހުން މިހާރު ނުހަމަ ✵ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ކަންތަކާމެދު ✵ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ = އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގެންނެވުމުން ފަހު ދެން (އަވަހާރަވީމާ ދެން) ✵ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ = ތިޔަބައިމީހުން ބުނީމުއެވެ. ދެން الله ނުފޮނުއްވާނެތެވެ. ✵ مِنْ بَعْدِهِۦ رَسُولًا = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ދެން رسول އަކު ✵ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ = الله މަގުފުރައްދަވައެވެ އެފަދައިން. ✵ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = (އެއްޗެއްގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ކުރާ މީހަކު ✵ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ = (توحيد އާއިމެދު) ޝައްކުވެރިވެގެންވާ ✵ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = އެމީހުންނަކީ جدل ކުރާ މީހުންނެވެ. ✵ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ✵ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ

ގޮތަށް އަދި އެއްވެސް دليل އަކާ ނުލައި (އެމީހުންގެ އަތުގައި އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތި)۞ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަފަދަވެގެން ވެއެވެ.۞ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންގެ ގާތުގައިވެސް۞ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = الله ސިއްކަ ޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ބޮޑާ ކޮންމެ މީހެއްގެ ހިތެއްގައި۞ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ = ގަދަފަދަ جبّار ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެއީ نوح قوم، عاد قوم، ثمود قوم އަދި އޭގެ ފަހުންވެސް އައި އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް އައިފަދަ عذاب އަރުވާލެއްވުމުގެ ބިރެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނެވުމަކަށް الله އެދިވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެހެންވެ އޭގެ ކުރިން رسول ން ފޮނުއްވައިގެން إنذار ކުރައްވަނީއެވެ.

(٣٢) ”އޭ އަހުރެމެންގެ قوم އެވެ. އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ އެއް ބައި އަނެއް ބައިގެ ކައިރި ގޮވާ، قيامة ދުވަހުގެ ދުވަހެވެ. (ސުވަރުގެވަންތަ މީހުން ނަރަކަވަންތަ މީހުން ގޮވާނެތީ ގޮވުންތަކެވެ. ގަދަ ޖެހުންތަކެއް ދެއްވައިގެ ގޮވާނެއެވެ. . . . .)

(٣٣) އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން (محشر ގެ މައިދާނުން ނަރަކައަށް ދިޔުމަށް/ ނުވަތަ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށް ފިޔަވައި) ފުރަގަސްދީ ދުވާނެއެވެ. އެދުވަހުން الله ގެ عذاب ން ކަނޑައެޅިގެން ސަލާމަތްކުރާނޭ ހަދާ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނޭ ހަދާ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން މީގެ ކުރިން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް يوسف عَلَيهِ السلاّم ވެސް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު (الله ގެ حضرة ން) ގެންނެވި ތަކެއްޗާމެދު ޝައްކުގައި ކަލޭމެން ފޮރުވިގެން ތިބީމުއެވެ. ކަލޭމެން ޝައްކުގައި ކުރީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުން ކަލޭމެން ބުނީ الله ދެން رسول ބޭކަލަކު ނުފޮނުއްވާނެއެވެ. އެފަދައިން ގަދަފަދަވެގެން ހައްދު ފަހަނައަޅާ، އަދި توحيد އާމެދު ޝައްކުވެގެންވާ ކޮންމެ މީހަކު الله މަގުފުރެއްދަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٥) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނައިސް الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދިމާކޮށް جدل ކުރާ މީހުންނެވެ. الله ގެ حضرة ގައްޔާއި، އަދި مؤمن ންގެ ގާތުގައިވެސް އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަފަދަވެގެން ވެއެވެ. އަދި ބޮޑާވެރި جبّار، ގަދަފަދަ ކޮންމެ މީހެއްގެ ހިތެއްގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ❁ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا = އޭ هامان އެވެ. އަހުރެންނަށް ޢާލީ ގަސްރެއް ބިނާކޮށް ހަދައިދީބާވާނެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ = އެއީ އަހުރެން ސަބަބުތަކަށް (ދޮރުތަކަށް ހަމައަށް) ގުޅުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ❁ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގެ ދޮރުތަކަށެވެ. / ނުވަތަ އުޑުތަކުގެ މަގުތަކަށެވެ. ❁ فَأَطَّلِعَ = ދެން އަހުރެން ބަލައިލާނީއެވެ. / ހޯދައި ބަލައިލާނީއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ = موسى ގެ إلهއަށް ❁ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އޭނާއާމެދު ހީކުރަނީ އެއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމުގައެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ❁ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ = فرعون އަށް زينة ދެއްކިއްޖެއެވެ❁ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި عمل ތައް❁ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = ދުރުކުރެވުނެވެ އޭނާއަށް ތެދުމަގުން ބަންދުކުރެވުނެއެވެ.❁ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ ރޭވުން ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ = ގެއްލުމުގައި، ހަލާކު ކުރުވައި ގެއްލުވި❁ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ = އަދި އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ.❁ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެންނާ تبع ވާށެވެ!.❁ أَهْدِكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މަގުދައްކާނަމެވެ.❁ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ = ހަމަ ސީދާ މަގުގެ❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.❁ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = މި ދުނިޔޭގެ حياة ވަނީ ކަނޑައެޅި❁ مَتَٰعٌ = ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް ބޭނުންކޮށްލެވޭ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ.❁ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަސް❁ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ = قرار ވާ ހަމަޖެހިގެން ދިރިއުޅޭނެ ގެދޮރެކެވެ އެއީއެވެ.❁ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً = ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ (ދަންނަވައެވެ.)❁ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا = އޭގާ އެއްފަދަ جزاء އެއް ދެނުމެ އޭނާއަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ❁ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް، ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ إيمان

ވެގެންނާ حال۞ فَأُوْلَـٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = ދެން އެބައިމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުށްޓެވެ. ۞ يُرْزَقُونَ فِيهَا =

އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ރިޒުގު ދެވޭ ހުށްޓެވެ. ۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ = އެއްވެސް ހިސާބެއް ނެތި۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި فرعون އޭނާގެ وزير هامان އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.އޭ ހާމާނު އެވް "އަހަރެންނަށްޓަކައި ގަސްރުވަޅެއް ހަދައިދީބަލާށެވެ! އަހަރެން ސަބަބުތަކަށް ފޯރުމުގެ أمّيد ކުރަމެވެ.

(٣٧) އެއީ އުޑުތަކުގެ ސަބަބުތަކެވެ. އެތާނގެ ނުވަތަ ދޮރުތަކެވެ. (އެ ތަންތަނަށް އަހަރެންނަށް ފޯރުމުގެ أمّيد ކުރަމެވެ.) ދެން އޭރުން އަހަރެން موسى ގެ إله އުޑުތޯ ބަލާލާނަމެވެ. އަހަރެންނަށް ހިވާތްތޮޅުގައި އޭނާ އެ ހަދަނީ ދޮގެވެ. (އޭރަކު އިލާހެއް ނެތޭތޯ.)"

فرعون އަށް އޭނާގެ ނުބައި عمل (عمل ގެ ނުބައިކަން) ޒީނަތްތެރި ކުރެވުނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ސީދާ މަގުން އޭނާއަށް ބަންދުކުރި އެގޮތަށިންނެވެ. އަދި فرعون ގެ ޙީލަތާއި، އޭނާގެ މަކަރުވިޔަސް ވީ ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމަށް ކަމުގައެވެ.

(٣٨) އަދި إيمان ވީ އެ މީހާ ބުނެއެވެ. "އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން އަހަރެންނާ تبع ވާށެވެ! އޭރުން އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް ސީދާ މަގުގެ ދައްކައިދޭނަމެވެ.

(٣٩) "އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. މި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ވާކަށް ކަށަވަރީ ފާދި ކުރު މުއްދަތަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ކުރު އެއްޗަކަށް ކަމުގައެވެ. އަދި قرار ވެ، ހަމަޖެހިގެން ތިބެވޭނޭ ތަނަކީ آخرة ގެ ގެވަންތައެވެ.

(٤٠) ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފިމާ މީހަކަށްވެސް (އެ ދުވަހުން) އެއާ ބަރާބަރު جزاء އެއް ދެނީ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް، އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް އެމީހަކު މުއުމިނެއްގެ حال صالح عمل ކޮށްފިއްޔާ، އެފަދަ މީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަހުށްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ހިސާބެއް ނެތި ރިޒުގު ދެވޭ ހުށްޓެވެ. މިންވަރެއް ނެތްގޮތައި ގިނަ نعمة ލިބެއެވެ.

*ދަންނައެވެ. ފިރިހެނުންނާ އަންހެނުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރުމުގައިވެސް ތަފާތެވެ.ފިރިހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަކަށްވާ ކަންތައް އަންހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ ނުވެވިދާނެއެވެ. އަންހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަކަށްވާ ކަންތައް ފިރިހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަކަށް ނުވެ ހިމަނާނެއެވެ. ވީމާ ކަންތައްތައްވެސް صَالِحُ عَمَلُ އަކަށްވާނީ އެބަދަލަކު ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދުލުވެރި އެއްބަސްވުމަކަށް ކުރެވުނުހިނދެވެ. شَرِيْعَةُ ގައި ދެފަރާތަށް ހުކުމް އަޅުގަނޑުމެނެވެ.

۞ وَيَٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذْكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا۟ ۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾

މުފްރަދާތު

۞ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قومގެމީހުންނޭވެ..❁ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމަތުގެ މަގަށެވެ (ސުވަރުގެއަށް) އަހުރެން މި ގޮވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ الله އަށް إيمان ވެ رسول ކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމަށެވެ.)❁ وَتَدْعُونَنِيٓ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ❁ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ = ނަރަކައަށެވެ. (ނަރަކަ ވަންނަވާނެ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކުރުމަށެވެ.)❁ تَدْعُونَنِي = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ތިޔަގޮވަނީ❁ لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އަހުރެން ކާފަރުވުމަށެވެ.❁ وَأُشْرِكَ بِهِۦ = އަދި އަހުރެން އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމަށެވެ.❁ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ = (އެއީ الله އަށް ވާ شريك އެއް ކަމަށް) އަހުރެންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް ނެތް ތަކެއްޗަކާއި،❁ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ❁ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ = عزّة ވަންތަ އަދި ދިނަދިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ މަގަށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމަށެވެ.) لَا جَرَمَ = ތެދު = حقّ އެކެވެ.❁ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް އެ ގޮވާކަމަކަށް ތިޔަ ގޮވާ ގޮވުމަކީ❁ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ = އެގޮވުމަކަށް (އަޅުކަން ކުރުމަށް ގޮވުމުގެ) އެއްވެސް حقّ دعوة އެއް ނުވާ ގޮވުމެކެވެ.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް❁ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އަހުރެމެން ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔަ މީސްތަކުން ނަރަކައަށެވެ.❁ هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. فَسَتَذْكُرُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ.❁ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން މި ބުނާ ތަކެތި (މި ދެ نصيحة)❁ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ = އަދި އަހުރެންގެ ކަންތައް އަހުރެން حوال ކުރަމެވެ.❁ إِلَى ٱللَّهِ ۚ = الله އާ❁ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ = އަޅުތަކުންނާއިމެދުގައި

(އަޅުގަނޑުގެ ކަންތައްތައް)✽ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ = އަދި ﷲ އޭނާ ރައްކާތެރި ކުރައްވައިފިއެވެ.✽ سَيِّـَٔاتِ مَا

مَكَرُوا ۖ = އެމީހުން ޙީލަ ހެދުމުގެ ނުބައިކަންތައްތަކުން✽ وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ

އާލުންނަށް މުޅިން ވަށާލައިފިއެވެ.✽ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ = عذاب ގެ ނުބައިކަން✽

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) "އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ! ކަލޭމެން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމުގެ މަގަށް އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ގޮވާއިރު މި ކަލޭމެން އަހުރެން ނަރަކައަށް ގޮވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ ނަރަކައަށެވެ. ނަރަކައަށް ވަންނަ ފަދަ ގޮތެއްގެ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކޮށް، ﷲ އަށް ކުފުރުކުރުމަށެވެ.

(٤٢) ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ ﷲ އަށް ކާފިރުވުމަށް، އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް އަހުރެންނަށް ނޭނގޭ ތަކެއްޗާއި، ﷲ އަށް شريك ކުރުމަށެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ގޮވަނީ عزّة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ﷲ އަށް إيمان ވުމަށެވެ.

(٤٣) "حقّ ކަމެކެވެ. އެ ތަކެއްޗަކަށް އަހުރެން ގޮވާލަން ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވާ ތަކެތި، ދުނިޔޭގައި އަދި ކުރިމަތިން އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެއްވެސް إجابة އެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ދުނިޔޭގައި އަހުރެން ކުރުމަކީ واجب ކަމެއް ނޫނެވެ، އަދި آخرة ގައިވެސް އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. دليل އެއް ނެތެވެ. އަދި އަހުރެމެން رجوع ވާން ވާނީ ހަމަ ﷲ ގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ހައްދުފަހަނައަޅާ މީހުން ނަރަކައެވެ. އެއީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

(٤٤) އަދި (ﷲ ގެ عذاب އައިސް، ކަލޭމެން ފެންނާ ހިނދުން) ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ބުނާ ތަކެތި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ކަންތައް އަހުރެން ﷲ އާ حوال ކުރަމެވެ، وكيل ކަމަށް ފުދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތަކުންނަށް ﷲ ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ."

(٤٥) ފަހެ، އެމީހުން އޭނާއަށް ހީލަހެދި ނުބައިކަމުން ﷲ އޭނާ ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި فرعون ގެ آل ނަށް - (އޭނާގެ جماعة)- ނުބައި عذاب ހާވަލާވެއްޖެއެވެ. (އެބައިމީހުން ކަނޑުގައި غرق ވެ ނިމުނީއެވެ.)

ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِى ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۚ قَالُوا۟ فَٱدْعُوا۟ ۗ وَمَا دُعَٰٓؤُا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾

މަފްރަދާ

ٱلنَّارُ = ނަރަކަ / އަލިފާނު (ދަންނަވައެވެ.)❁ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا = އެމީހުން، يعني فرعون ގެ آل ން އެއަލިފާނަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ.❁ غُدُوًّا وَعَشِيًّا = ހެނދުނާއި، ހަވީރު (އެއީ برزخ ގައެވެ. / ކަށްވަޅުގެ ދުވަސްވަރުއެވެ.)❁ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން (ملائكة ތަކަށް ދެންނެވުން އެންގެވޭނެއެވެ.)❁ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ = (ތިޔަ ބަޔަކުދުން) فرعون ގެ آل ން ވައްދަވާށެވެ.❁ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ = އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް❁ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ = އަދި އެބައިމީހުން އަރައިރުން ވާހިނދު، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ حجّة ދައްކާހިނދު❁ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި ތިބެގެން❁ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ = ދެރަ ނިކަމެތިން ބުނާނެއެވެ.❁ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވި މީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި ވެރިކަމާއި ބާރު ހުރި މީހުންނަށް)❁ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އަހުރެމެން އުޅުނީ) ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ.❁ فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން دفاع ކޮށްދީފާނު ހެއްޔެވެ؟ ދުރުކުރައިދީފާނު ހެއްޔެވެ؟❁ نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ = އަލިފާނުގެ ބައިވަރެއް❁ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވެ، ކިބުރުވެރިވި މީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ = އަހުރެމެން އެންމެން މިވަނީ އޭގައެވެ. އަލިފާނުގައެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ = ހަމަކަށަވަރުން الله حكم ކުރެއްވިއެވެ.❁ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ = އަޅުތަކުންގެ ދެމެދުގައި❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން ބުނެއެވެ.❁ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ = ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމުގެ حوال ކުރައްވާފައިވާ ބޭކަލުންނަށް❁ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަ ބޭކަލުންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ!.❁ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا = އެއް ދުވަހުވެސް އަހުރެމެންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވާނޭ❁ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ = عذاب ން قَالُوٓا۟ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ أَوَلَمْ تَكُ = އަދި ނުވޭހެއްޔެވެ؟❁ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވީ ކަމުގައި❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން❁ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ قَالُوا۟ فَٱدۡعُوا۟ = އެބަޔަކުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ކުރާށޭ دعاء އެއް ކުރާށެވެ.۞ وَمَا دُعَـٰٓؤُا۟ ٱلۡكَـٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުންގެ دعاء ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٥٠﴾ = ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) فرعون ގެ آل ން برزخ ގެ عالم ގައި – އެބަޔަކު މަރުވުމަށްފަހު قيامة قائم ވުމުގެ ކުރީ ކަށްވަޅުގެ ދުވަސްވަރުގައި – ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން (ނަރަކަ ބަލަހައްޓަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) [މިއަދު ބޭކަލުން فرعون ގެ އާލުން އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް ވައްދާށެވެ.]

- ދަންނަމެވެ. ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނުން ނަރަކައަށް ހުށަހެޅޭނޭ ވާހަކައާމެދު تفسير علم ވެރިން ދެއްކަވާފައި ވާ ވަރަކަށް ދުވާލުތަކުގެ އެއް خلاصة އަކީ: އަލިފާނުގެ ޖާގަތަށް ކަށްވަޅުގައި ދޮރުތަކެއް ކޮޅުކޮށްލެވޭނެއެވެ. ދެން އެސްތަރުގެން ހެނދުނާއި، ހަވީރު ނަރަކައަށް ގެންގޮސް ދައްކާނެއެވެ. والله أعلم

(٤٧) އަދި ނަރަކައަށް ވެރިން ނަރަކައިގައި ދެބަސްވާން އޮތްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު ޖެހޭ ވާހަކަ، حجّة قائم ކުރާ ވަގުތު (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) ދެރަކަން އުޅުނު ދެރަވީމީން، ބޮޑާ ކިބުރުވެރި، ބޮޑާ މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ. ދެން ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން އަލިފާނުގެ ކުދި މިންވަރެއް ނަމަވެސް تحمّل ކޮށް دفاع ކޮށްދިނުން ހުއްޓެވެ؟]

(٤٨) ވިހަހި ނަގައިގެން ހުރެ ދޮން ބޮޑާ ކިބުރުވެރިން ބުނާނެއެވެ. [ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން މިވަނީ އަލިފާނުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި الله ނިޔާކުރައްވައި، ނިންމަވާފައެވެ.]

(٤٩) އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން، ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމާ حوال ކުރެއްވިފައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ދަންނަވާނެއެވެ. [އެންމެ ދުވަހަކު ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން عذاب ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް މިއަދު ބޭކަލުންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ.]

(٥٠) އެބަޔަކުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު) بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ކަލޭމެންގެ رسول ބޭކަލުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވީ ނޫން ހެއްޔެވެ؟ (މި خبر ތަކެއް ދެއްވިޔަސް ނުހެއްޔެވެ؟)] އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. [އާއެކެވެ. ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ކާފަރުވީމެވެ.)] އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [ކަލޭމެން ގޮވައި دعاء ކޮށް ހަދާށެވެ.] ކާފަރުން ކުރާ دعاء އަކީ ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۙ إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ۚ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

މުފްރަދާ

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا = (الله وَحِى ކުރައްވިވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސޫލުންނަށް نصر ދެއްވަނީ މިވަން ރަސޫލުންނަށެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި إيمان ވި މީހުންނަށް ދެވެ❁ . فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި❁ وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ = އަދި ހެކިދެއްވާ ބޭކަލުން ތެދުވެވޭ ދުވަހުގައިވެސް❁ يَوْمَ = އެދުވަހުން❁ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަށް – مشرك ންނަށް – منفع ނުކުރާނެއެވެ.❁ مَعْذِرَتُهُمْ = އެމީހުންގެ عذر ތަކުން❁ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ = އެމީހުންނަށް ލިބޭ ހަމަ لعنة އެވެ. (الله ގެ رحمة ން ދުރުވުމެވެ.)❁ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ލިބޭ ހަމަ ނުބައި ވެއްޖެތަނާ ގޮތްތެރެވެ.❁ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަން ރަސޫލާކަށް موسى عليه السلاّم ދެއްވީމެވެ.❁ ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގު❁ وَأَوْرَثْنَا = އަދި މިވަން ރަސޫލާކަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް❁ ٱلْكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ = ފޮތް/❁ هُدًى وَذِكْرَىٰ = ތެދުމަގާއި، އަދި ذكرى އެއްގެ(وَعْظُ نَصِيْحَة ގެ) ގޮތުން❁ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٤﴾ = ބުއްދިވެރިންނަށް❁ فَٱصْبِرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެކެވެ.❁ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސެވުން އެދި ކަލޭގެފާނު دعاء ކުރައްވާށެވެ!. (އެބަހީ ثواب އިތުރުކުރެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.)❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވަމުން تسبيح ކިޔަވާށެވެ.❁ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٥٥﴾ = ހަވީރާއި، ހެނދުނު❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން جدل ކުރާ މީހުން❁ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކުގައި❁ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނެތި❁ أَتَىٰهُمْ = الله ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް އައި❁ إِن فِى صُدُورِهِمْ =

އެދިހުރުމުގެ ހިތްވަރުކަމެއް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا كِبْرٌ = ބޮޑާކަމާއި، تكبّر ގެންގުޅު (رسول އާގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ އެދުން ގެންގުޅި)۞ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ۚ = އަދި އެކަން حاصل ވާނެ ބައެއް ކަމުގައި އެދުނު ނުވެއެވެ.۞ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ = (އެދުމުގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމަށް) الله ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނު ވާގި އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ (٥٦) = އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް، އަދި ހެކިބައްޔާ ބޭކަލުން (މަލާއިކަތް ބޭކަލުން) قائم ވެވަޑައިގަންނަވާ قيامة ދުވަހުންވެސް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نصر ދެއްވަނީ رسول ންނަށާއި، އަދި إيمان ވި މީހުންނަށެވެ.

(٥٢) އެދުވަހަކީ – (قيامة ދުވަހަކީ) – އަނިޔާވެރިންނަށް އެބައި مشرك ންނަށް، އެމީހުން ދައްކާ عذر ތަކާއި، ބަހަނާތަކުން منفع އެއް ނުކުރާނޭ ދުވަހެވެ. އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ لعنة އެވެ. الله ގެ رحمة އާ ދުރުވުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ ނުބައިކަމުގެ ގެވެއްޔެވެ. ނަރަކައެވެ.

(٥٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السلآم އަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްވީމެވެ. (އެއީ نبى ކަމާއި، توراة އެވެ.) އަދި بنى إسرائيل ންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. (موسى عليه السلآم އަށްފަހުގައިވެސް بنى إسرائيل ންގެ ތެރޭގައި توراة އަށް عمل ކުރުވުން ދިޔައެވެ.)

(٥٤) އެއީ ތެދުމަގުގެއް ދައްކައިދޭ، އަދި ބުއްދިވެރިންނަށް ذكرى އެއްގެ ދަސްކަމެވެ. وعظ އާއި، نصيحة އެއްގެ ދަސްކަމެވެ.

(٥٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްކަމެވެ. (އެކަލާނގެ رسول ންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ وعد ތެދެކެވެ.) އަދި ثواب ގިނަކުރުއްވުމަށް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ހެނދުނާއި، ހަވީރު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވާ تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ.

(٥٦) އަދި އެބައިމީހުންނަކީ الله ގެ حضرة ން އެއްވެސް دليل އެއް ނެތި الله ގެ آية ތަކާ جدل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހުން ނަމަވެސް. އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި ބޮޑާކަމާއި، كبر ފިޔަވައި ނެތެވެ. (محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް ކަމާއި ބޮޑާކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ ގޮތުގައި އެދުމެވެ.) އެއީ އެމީހުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ވާސިލު ނުވާނެ ކަމެކެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ނުބައިން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމަށްއެދި الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތްކަމާއި، ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدْعُونِىٓ أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

މަރުޢަދާ

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން ❁ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށް ވުރެން މާ ބޮޑުވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަމަކު ގިނަ މީސްތަކުން ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ = (އެކަމެއް) ނޭނގެއެވެ. ❁ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ = އަދި ލޯކަނު ނުފެންނަ މީހާއާއި، ލޯފެންނަ މީހާ ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީހުންނާއި، ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އަމަލުކުރި صالح عمل ތައް، ❁ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ = އަދި ނުބައި ކަންތައް ކުރި މީހާއާ ❁ قَلِيلًا مَّا = ތިރިކި ކުޑަކުޑަކޮށެވެ. ❁ تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ = ކަމާވުން ހަނދާންކުރުން، وعظ نصيحة ތިޔަގަންނަނީ ❁ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނާނޭ އެއްގަޑިއެވެ. ❁ لَّا رَيْبَ فِيهَا = އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން ❁ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ = އީމާން (އެކަން) ތެދުކޮށް އީމާނެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالَ رَبُّكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ❁ ٱدْعُونِىٓ = ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ. أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް إجابة ކުރައްވާނީމެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެގަންނަ މީހުން ❁ عَنْ عِبَادَتِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމާމެދު (دعاء ކުރުމާމެދު) ❁ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނިކަމެތިވެ جهنّم އަށް ވަންނާނެއެވެ. ❁ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ = ނިކަމެތިވެ، ދެރަވެގެންވާ حال ❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އީ ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ރޭގަނޑު ލެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެ ރޭގަނޑުގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ހަމަހިމޭންވާނޭ ގޮތް ކަމުގައި ❁ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލު ލެއްވީއެވެ. އަލިވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ

ނުހަނު فضل ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން۞ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ = شكر ނުކުރެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން، މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށްވުރެ މާ ބޮޑެވެ. އެކަމަކު ގިނަ މީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. (އެކަމަކު إيمان ވާ ބޮޑުކުރާނަމަ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި حساب ބެއްލެވުމައި، جزاء ދެއްވުމަކީ އިންސާނާ ނުކުޅެދޭނެވެ. އެހެނީ އުޑުތައް އާއި ގަދަފަދަފާރާތް، އެއްވެސް ތަނބަކާ ނުލައި ހެއްދެވުމައި، ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރިކުރެއްވުމައި، އިރު-ހަނދުއި، ތަރިތައް دور ކުރުވާ فلك ތައް ހެއްދެވުމައި، ބިންގަނޑު މާ ފުޅާކޮށް ހެއްދެވުމައި ގަސްގަހާގެހި ޒީނަތްތެރިކުރެއްވުމައި ފޮނިބޮޑުތަކުން ގަދަކުރެއްވުމައި، خلق ތަކުން ކާބޯތަކެތި ފޯރުކޮށް ދިނުމައި، ކާނާ ބޭއްވުމައި، މިފަދަ ފުރިހަމަ نظام އަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެ މީސްތަކުން ދުވަހަކު ފަހަރަކު ދިރުއްވުމައި محشر ކުރެއްވުން ދަތި ނުވާނެކަން ސަލާމަތް ބުއްދިއަކާ އެއްވެސް ސިކުނޑިއަކަށް ނުއޮޅޭނެއެވެ. رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّاب – آمين)

(٥٨) އަދި ލޯއަނދިރި މީހާއި، ލޯބޯން ފެންނަ މީހާ އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހާއި، كافر ވެ ނުބައިކަން ކުރި މީހާވެސް އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން نصيحة ލިބި، وعظ ލިބި، عبرة ލިބިގަންނަނީ ކުޑަކޮށްވެސް މަދުންނެވެ.

(٥٩) قيامة ދުވަހަކީ ހަމަކަށަވަރުން ޝައްކެއް ނެތި އަންނާނެ ދުވަހެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން އެކަން ތެދުނުކޮށް، އެކަމަށް إيمان ނުވެއެވެ.

(٦٠) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ وحى ކުރައްވައެވެ. ކަލޭމެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް دعاء އިޖާބަކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ނުކުރާ، ބޮޑާވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. ނިކަމެތިވެގެންވާ حال އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ.

(٦١) އަދި الله އީ ކަލޭމެންނަށް ބަހައްޓަވާ ހަމަޖެހުމަށް ރޭގަނޑު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަލިވާ ވަގުތަށް ކަލޭމެން ދުވާލު ފެންނާނެ ގޮތަށް ލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާތެރިވަންތަކަލާނގެ، فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އެކަމަކު މީސްތަކުން ކުޑަ ގިނަ މީހުން އެކަލާނގެއަށް شكر ނުކުރެއެވެ.

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ ٱلْحَىُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۗ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَمَّا جَآءَنِىَ ٱلْبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّى وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾

މުފްރަދާތު

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ٱلله އެވެ.۞ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ (٦٢) = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ތަޢުޙީދުން ކޮންތާކަށް ހެއްލެވޭ؟۞ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ = ތަޢުޙީދުން އެފަދައިން ހެއްލޭ.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން۞ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ (٦٣) = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި إنكار ކުރާ ކަމުގައިވި މީހުން ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އީ ۞ جَعَلَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا = ބިންގަނޑު އެއީ ހަމަޖެހި ތިބޭތަން ކަމުގައި ۞ وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً = އަދި އުޑު އެއީ ބިނާއެއް ކަމުގައި ۞ وَصَوَّرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސޫރަކުރެއްވިއެވެ.۞ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ (ސޫރަތައް) ސިފަތައް ރިވެތިކުރެއްވިއެވެ.۞ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު، ހެޔޮ ދެއްވިއެވެ.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبُّ އެވެ. فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله ބަރަކާތްތެރިވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ހެޔޮކަން ގިނަވެގެން ވެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ (٦٤) = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ رَبُّ އެވެ.۞ هُوَ ٱلْحَىُّ = އެކަލާނގެއީ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ (حَقُّ) إِلَٰهُ އަކު ނުވެއެވެ. فَٱدْعُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دُعَاء ކުރާށެވެ! އަޅުކަން ކުރާށެވެ!۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إِخْلاص ތެރިކޮށް حَالُ . ۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ އެންމެހައި ތަޢުރީފު ސަނާއެއްވެސް ވާޖިބުވަނީ الله އަށެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (٦٥) = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ رَبُّ އެވެ. ۞ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަން ކަލޭގެފާނަށް ނަހީވެވިގެން ވެއެވެ.۞ أَنْ أَعْبُدَ = މިއަން ކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ކުރުމަށް۞ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން މިއަ

އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ لَمَّا جَآءَنِي ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އައި ހިނދުން۞ مِن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން۞ وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ލިބިގެން ވަނީ۞ أَنْ أُسْلِمَ = ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާށެވެ.۞ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ ހައްދަވާ، ބަލަހައްޓަވާ، އުފައްދަވާ ވެރި رَبُّ އަށް ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ކަލާނގެއީ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إلٰهަކު ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ ތަޢުލީމުން ކޮންތާކަށް ހެއްލިގެން ދަނީ؟ (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް، އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެއަށް ނޫނީ ވަކި ކޮންތާކަށް ހެއްލިގެން ދަނީ؟)

(٦٣) الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި، إنكار ކުރާ މީހުން، ދޮގުހަދައި ދެކޮޅުހަދަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތެވެ.

(٦٤) الله އީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިން قرار ވެ، ހަމަޖެހިގެން ތިބޭނެ ތަނަކަށް ކަލާނގެ ބިނާކުރައްވާ ފުރާޅު ކަމުގައިލެއްވިއެވެ. އަދި ބިނާއެއް ކަމުގައި – ހިމާޔަތް ދޭ ފުރާޅެއް ކަމުގައި – އުޑު ފުރާޅު ކަމުގައިލެއްވިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން صورة ކުރައްވައި، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ސޫރަތައް ރީތިކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ކާނާ – ރިޒުޤު – އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. الله ބަރަކާތް ވެންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަޅުވެތިންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ހެޔޮކަމާއި، فضل ވަންތަކަން ގިނަވެގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عالم ތަކުގެ ހައްދަވައި، تربيّة ކުރައްވާ، އަދި އުފައްދަވާ ބަރަކާތްބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

(٦٥) އެކަލާނގެއީ ދިރިދިރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެއްވެސް އެހެން إلٰهަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން إخلاص ތެރިވެގެންވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ.އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

އެންމެހައި حمد އާއި، تعريف އާއި ثناء އެއް حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٦٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. "الله ފިޔަވައި ތި ތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ގޮވައި، دعاء ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މަނާކުރެވިގެން ވެއެވެ. އެއީ ތިމަންކަލޭގެ ربّ ގެ حضرة ން بيان ވެގެން دليل އައުމަށް ފަހުގައެވެ. (އެކަލާނގެއީ حقّ معبود ކަލާނގެއި، އެއްކަލާނގެއަށް إلٰه ކަމުގެ ހުރިހާ دليل ބަޔާންވެ، އެނގުމަށްފަހުގައެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައި ވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ބޯލަނބާށެވެ. (އެފަރާތަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ.)"

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾

މުފްރަދާތު

هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.۞ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ = ކަލޭމެން ވެލިން ހެއްދެވި (ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ކަލޭގެފާނަށް ގެންގުޅުއްވަމުން ހެއްދެވި)۞ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނި ތިކުރަކުންނެވެ (އެބައި ދެން ކަލޭމެން ހެއްދެވި މަނި ތިކުރަކުންނެވެ.)۞ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ = ދެން ލޭކަޅިއަކުންނެވެ۞ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا = ދެން (މަންމަގެ ބަނޑުން) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުޑަކުއްޖަކަށް ނެރުއްވައެވެ.۞ ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ހަކަތަ ގަދަވެ ފުރިހަމަވުމަށް ދާންދެން އަދި ބާކީ ކުރައްވައެވެ.۞ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا = ދެން ކަލޭމެން މުސްކުޅިވެއްޖައުމަށް (ސޯލީގެ ބައްޔަކަށް) ވުމަށް ބާކީ ކުރައްވައެވެ.۞ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.۞ مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ = އޭގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން (އެބައި މުސްކުޅިވުމުގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން)۞ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ފޯރައްޖެހުމަށް ދާންދެން)۞ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ވިސްނައިގަތުމަށްޓަކައެވެ. هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ۞ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = ދިރުއްވާ، މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ۞ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = ފަހެ އެކަމަކަށް އެކަލާނގެވަހީ ވިދާޅުވެއެވެ.۞ كُن = ވެވޭށެވެ. فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ = އެކަމެއް ވެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟۞ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = ޒުވާބު ކުރާ މީހުންނަށް۞ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ އާޔަތްތަކާމެދު۞ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ދަނީ ކޮންތާކަށްހެއްޔެވެ؟۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުންނަކީ ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ.۞ بِٱلْكِتَٰبِ

= ފޮތް – ކީރިތި – ނުވަތަ ޞަޙީފާތަކާއި އެންމެހައި ފޮތް❁ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ = އަދި އެ

އެއްކަލާނގެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ތަކެތިވެސް❁ رُسُلَنَا ﷺ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން❁

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް

އެނގޭނެއެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ آدم ގެ ގޮތުން ވެލިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން މަނިފުޅުތަކުން، ދެން ގަނޑުފިލުވުމަށް ދެން މައިންގެ ބަނޑުން ކުޑަކުދިން ކުއްޖެއްގެ ސިފައިގައި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންގެ ހަކަތަ ގަދަވެއްޖެއުމަށް ފުރިހަމަ، ނެރުއްވެ. ދެން މުސްކުޅިވެއްޖެއުމަށް ފުރިހަމަ – އެއީ ސާޅީސް އަހަރުގެ މަތްޗަށް – ކަލޭމެން ދިރުއްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ކުރިން މަރުވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެކަކުވެރިމީހުން عمر ގައި ކުޑައެއްގައި މަރުވެ ފަހުން ވެއެވެ. · މި ހުރިހާ ފަރުވާތަކަކީ މީސްތަކުންގެ عمر ތަކެއް ހަމަވުމުގައި މިވަނީ މިކަންތަކުގެ ފަށް ކަލޭމެން ވިސްނައި، ބައްޓަންކުރުމުގެ އެއިން عبرة އެއް حاصل ކުރުމުގެ مقصد ގައެވެ

(٦٨) އެކަލާނގެއީ ތަކެތި ދިރުއްވާ އަދި މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް އިރާދަކުރައްވައި، ނިންމެވުމަށް ކުރައްވައިފިނަމަ، އެކަމަކަށް "ވޭ" މިހެން وحى ކުރައްވައެވެ. އެހިނދުން އެކަމެއް ވެ ނިމިއެވެ. (ލަހެއް ފަހެއް ނުވެއެވެ. އެންމެ ކުޑަ ތަފާތެއް ނުވެއެވެ.)

(٦٩) (އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނެތި) اللّه ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޖަދަލުކުރާ މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާހުށިތޯއެވެ؟ އެއީ مشرك ންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ރަނގަޅަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހުވެސް އެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވެ، އެމީހުން އެނބުރިގެން އެ ދަނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯއެވެ؟

(٧٠) ކީރިތި قُرْآن – ނުވަތަ އެންމެހައި سماوى ފޮތްތައް – ދީނުގެ ބަސް، އަދި އެ އެއްކަލާނގެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ން ފޮނުއްވި ތަކެތި ދީނާ މީސްތަކުން ދޮގުކުރެއެވެ. އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ ނަތީޖާ ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.)

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

މާނަ

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ = ކަސްތޮޅުތައް އެވޭރިނދުން ✽ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގައި ✽ وَٱلسَّلَٰسِلُ = އަދި ޗޭނުތަކާއި، ✽ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ = ދެން އެމީހުން ދަމާފައި ގެންދެވޭނެއެވެ. ✽ فِى ٱلْحَمِيمِ = ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ހޫނު ފެނުގައި ✽ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ = ދެން ނަރަކައިގައި ✽ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ = އެމީހުން އަންދާނެއެވެ. ނަރަކައިގެ ދަރަނި ވާނެއެވެ. ✽ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ = ދެން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.. ✽ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ = ކަލޭމެން ޝަރީކު ކުރިކަމުގައި ވީ ތަކެއްޗަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ✽ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ = ﷲ ފިޔަވައި ✽ قَالُوا۟= އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ✽ ضَلُّوا۟ عَنَّا =އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ✽ بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އަހުރެމެން ގޮވާ ދުޢާ ކުރާކަމުގައި ނުވެމުއެވެ. ✽ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا =. މީގެ ކުރިން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ✽ كَذَٰلِكَ =އެފަދައިންނެވެ. ✽ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ = ﷲ تعالى ކާފިރުން މަގުފުރެއްދަވާކަމުގައި ވަނީ. ✽ ذَٰلِكُم ކަލޭމެންނަށް އެހެން އެވީ ✽ . كُنتُم بِمَا تَفْرَحُونَ = ކަލޭމެން އުފާކުރިކަމުގައި ވީ ކަންތައްތަކުންނެވެ.. ✽ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ✽ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް ޙައްޤެއް ނުލާއި ✽ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ، މަޖަލިހި ކުޅުނު ސަބަބުންނެވެ. ٱدْخُلُوٓا۟ (އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ.. ✽ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން. ✽ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ = އެތާ ދެމިހުންނަ ގޮތަށް. ✽ فَبِئْسَ = ފަހެ ނުބައިވެގެން ވެއެވެ.. ✽ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ = ކިބުރު ވެރިވެ، ބޮޑާވެގަންނަ މީހުން ގެސް ތިބޭތަން. ✽ فَٱصْبِرْ= ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.. ✽ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަ حَقٌّ އެވެ.. ✽ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ = އެއުރެންނާ މިވަން ޢަޒާބުގެ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާލެއްވީމުވެސް.. ✽ بَعْضَ ٱلَّذِى

نَعِدُهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރެއްވި ބައެއް ޢަޛާބު (ދުނިޔޭގެ) .۞ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ = ނުވަތަ (އެމީހުންނަށް عَذَابُ އަރުވުމުގެ ކުރިން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މަރު ހިއްޕަވާފިނަމަވެސް..۞ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ރުޖޫޢަ ވާނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކާއި، ކަރުތަކުގައި، ކަސްތޮޅުތަކާއި، ޒަންޖީރުތައް އެޅުވި، ނަރަކަޔަށް ދަމާލައި ގެންދެވުނުމުއެވެ.

(٧٢) ދެން، ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ "حميم" އެވެ. ހިޔާ ހޫނު ފެނުގައި ދެމުމާ ދަމަމުންނެވެ. ދެން ނަރަކައިގެ ގަދަ އަލިފާންގަނޑުގައި އަންދާ ހޫނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެ ކަމާ ބޭނުނު ނުބައިކަން އިނގޭނެއެވެ.)

(އަދި އެ ދުވަހު އެމީހުން ދަރަކާތް، ނިކަމެތިކަމާއިއެކު ގޮވާން ملائكة ބަލައިން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި شريك ކުރި ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٧٣)،(٧٤) "الله ފިޔަވައި (އެ ތަކެތިއަކަށް އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކެއް) ފަހެ މިއަދު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟)" އެދުވަހު އެމީހުން ޖަވާބުދޭނެއެވެ. "އެތަކެތި އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް އެތަކެތި ނުފެނެއެވެ. އަދި ހިތުގެ ގެއްލެވެ؟ މީގެ ކުރީގައި އަހުރެމެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް دعاء ކޮށް، އަޅުކަންކޮށް ނުވެސް ކުރީގައި ނުވެއެވެ." (އިސްލާމް ދީނާއި ޚިލާފު އެމީހުން އެ އަޅުކަން ކުރި ބުދުތަކާ އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރި އެންމެހައި ތަކެތިއަކީ باطل އެއްޗެހިތަކެއް އެކަމަށް ކިޔާވާފައެވެ. އެކަމަކު ދެން ކުރީގެ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟) ފަހެ الله އަށް كافر ވެއްޖެ މީސްތަކުން އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާ އެފަދައިންނެވެ.

(٧٥) (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) "ކަލޭމެންނަށް މިއަދު عذاب حقّ ވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ހުރީމު (الله ނޫން) އުޅުނީ އެކަމުގައި ހުވަފެނާ، އަދި ބޮޑުކަމާ ބަޑުބޯ، ބޮޑާވެ ޖެހިގެން އުޅުނު ސަބަބުންނެވެ.

(٧٦) (އެމީހުން ދަރަކާތްތެރިވުމުގެ ގޮތުން - އަދި عذاب ނެ ސަލާމަތްވުމަށް ދޭނޭ فِدْية އެއް ނެތުމަކާ އެކީގައި މާތްހަށް ވެދުން - އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ. އެއާ ދެމިހުރުމަށް ބައަރުގެ ގޮތުގައެވެ. حقّ ބަލަ قبول ނުކުރި، ބޮޑާ، ކިބުރުވެރިން ގޮސް ތިބޭ ތަނަކީ ނުބައި ތަނެކެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެއްޗެކެވެ. (رسول ންނަށް އެކަލާނގެ نصر ދެއްވާނެއެވެ. ނިކަމަތަކަށް ހަމަ ކުރުއްވާނެއެވެ.) އެހެންނަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ކާފިރުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ބައެއް ކަންތައް ދުނިޔޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް. (އެއީ އެމީހުން قتل ވުމާއި، ހައްޔަރުވުމާއި، އެމީހުން ދަރަވުމާއި، މި ކަންކަމެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އަރުވުމުގެ ކުރިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާފިނަމަވެސް. ދެން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާން ޖެހޭ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ހުރިހާ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ قُضِيَ بِٱلْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمَ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَأَىَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رَسُول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ ❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ❁ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ = އޭގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ އަންގަވައި ދެއްވި ބޭކަލުން ވެއެވެ.❁ وَمِنْهُم = އަދި އޭގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.❁ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ނުއަންގަވާ ބޭކަލުންވެސް ❁ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ = އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ނުވެއެވެ.❁ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ = އެއްވެސް مُعْجِزَة އެއް ގެންނެވުމެއް ❁ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ = الله ގެ ހުއްދަ ލިބިގެން ❁ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ اللَّهِ = ދެންފަހެ الله ގެ ޙުކުމް އަމުރުފުޅު އައިއްސާ (عَذَاب ދެއްވުމުގެ ވަގުތު އަމުރުފުޅު އައިއްސާ)❁ قُضِيَ بِالْحَقِّ = حَقّ އާއި އެކު ނިންމަވައި ދެވިއްޖެއެވެ. (حَقّ އަކީ އަދުލު ނިޔާއެވެ.)❁ وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެހެންވުމުން ގެއްލުމުން ހަލާކުވީ ދެއެވެ.❁ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ = بَاطِلُ ކުރާ އެއުރެން ❁ اللَّهُ الَّذِى = الله އެއީ ❁ جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ =ކަލޭމެންނަށް ހައްދަވައި نَعَم ސޫފި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا = އޭގެ ބައެއް ތަކެތީގެ މަތީގައި ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށްޓަކައި ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި އޭގެ ބައެއް ތަކެތިން ކަލޭމެން ކައެވެ.❁ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ = އަދި އެތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށް ހުރި ބައިވެރި ވެއެވެ.❁ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً = އަދި އެތަކެތީގެ މަތީގައި ކަލޭމެން ބޭނުންވާ ކަންތަކަށް ❁ فِي صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެން އުޅޭ ❁ وَعَلَيْهَا = އަދި އެ (ޖަނަވާރު) ތަކުގެ މަތީގައި ❁ وَعَلَى الْفُلْكِ = އަދި ނައުތަކާއި ބޯޓުތަކުގެ މަތީގައި، (ދަތުރުގައި ދުވެލި އުފުލެނީ)❁ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން އުފުލެވެއެވެ.❁ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قُدْرَة ފުޅުގެ) عَلَامَة ތަކެއް ދައްކަވައެވެ.❁ فَأَىَّ ءَايَٰتِ اللَّهِ =ކޮން الله ގެ އާޔަތެއް ތޯއެވެ؟❁ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން އިންކާރުކުރަނީ ދެކޮޅު ހަދަނީ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލުކަލޭގެފާނުގެ ކުރީންވެސް رسول ބޭބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެބޭބޭކަލުންގެ خبر ތިމަން ރަސޫލުކަލޭގެފާނުގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވި ބޭބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި އެބޭބޭކަލުންގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިނުދެއްވާ ބޭބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް الله ގެ إذن ލިބިގެން މެނުވީ އެއްވެސް معجزة އެއް ގެންނެވުމަކީ ވާނޭކަމެއް ނޫނެވެ. ދެން ފަހެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އަރުވާ وقت އައިސް ޖެހި، الله ގެ أمر ލިބުނު ހިނދުން حقّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިދިޔައެވެ. (حقّ އަކީ نصر ލިބުން، باطل ހަލާކުވެ ދިއުމެވެ.) އެހިނދުން، باطل ގެ أهل ވެރިން ގެއްލި ހަލާކުވެދިޔައެވެ. (އެހެންކަމުން ތިޔަބޭކަލުން ކަލޭގެފާނުވެސް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އިސްވެދިޔަ رسول ބޭބޭކަލުންނާ إقتداء ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.)

(٧٩) الله އީ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި نعم ސޫފީގެ ވައްތަރުތަކެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އޭގެ ބައެއް ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށާއި، އަދި އޭގެ ބައެއް ތަކެތީން ކަލޭމެން ކެއުމަށް ޓަކައެވެ.

(٨٠) އެ ތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި ގިނަގުނަ منفع ތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެ ތަކެތީގެ މަތީގައްޔާއި، އަދި މޫދުގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި ކަލޭމެން އުޅޭ ތަކެތި އެއްތަނުން އަނެއް ތަނަށް އުފުލައި، ބޭނުންތައް ފުއްދައި ހަދަމުއެވެ.، އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް އޭގެ ބައެއް نعم ސޫފީގެ މައްޗަށް ސަވާރުވެ، ދަތުރުކުރަމުއެވެ.

(٨١) އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކަމުގެ دليل ތަކެއް އެބަ ގޮތްގޮތުން ދައްކަވައެވެ. ފަހެ الله تَعَالَى ގެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެންނަށް އިންކާރުކުރާނީ، ދެކޮޅުހަދާނީ ކޮން دليل އަކަށް ހެއްޔެވެ؟

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَرِحُوا۟ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَـٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ فِى عِبَادِهِۦ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

ލުޣަތު

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ނުހަދަނީ ބާވައެވެ؟❁ فَيَنظُرُوا۟ = ދެން އެމީހުން ބަލައި - ދެން އެމީހުން عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުން❁ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ = ވީގޮތުގެ ފެންނަނީތޯއި ހިނގައިދިޔަކަން/ ވީގޮތް ފެންނަނީތޯ ގޮތް❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުރީ އުޅުނު (އުންމަތްތަކުގެ ނިކަމެތިކަމާއި) މީހުންގެ❁ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ = އެމީހުން ވީ މީހުންނަށްވުރެ عَدَدُ ގޮތުން ވާ ގިނަ ކަމުގައެވެ.❁ وَأَشَدَّ قُوَّةً = ބާރުގެ ގޮތުންވެސް ވާ ގަދަ ކަމުގައެވެ.❁ وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި (ދަތުރުފަތުރު ކުރުމާއި، ބޭނުންތަކާއި، ދަނޑުވެރިކަމާއި ގޮތްގޮތުން އަޅިވޭނުންތަށްވެސް) ބިމުގައި އަސަރު ވާ ގަދަ ކަމުގައެވެ.❁ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުދުނެއް ނުދިނެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން ކުރި އެއްވެސް ކަމަކުން/ އެމީހުން ހޯދި އެއްވެސް އެއްޗަކުން ❁ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ❁ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ❁ فَرِحُوا۟ = އެމީހުން އުފާކުރިއެވެ.❁ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ = ޢިލްމު ގެ ގޮތުން އެމީހުންގެ އަތުގައި ވާ ތަކެއްޗާމެދު (އެމީހުން ޢިލްމު އޭ ކިޔާ ތަކެއްޗަށް. އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަންކަމާ ބެހޭ ބައެއް مَعْلُومَات އެވެ.)❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ = އެކަލާގެ މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި ވީ ކަންތަށް (އެއީ عَذَابُ އެވެ.)❁ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا =ފަހެ ދެކެފި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އައި ކަމާ ދުށް ހިނދުން ❁ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ =އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން ވަނީ الله އަށް އެކަނިވެރިން ކަމުގައި އީމާން ވެއްޖައީމުއެވެ.❁ وَكَفَرْنَا = އަދި އަހުރެމެން ކާފިރުވެއްޖައީމުއެވެ.❁ بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾= އަހުރެމެން އެ ބަރާބަރުކުރި އެއްޗަކުން ކުރިޔަކުގައި ވީ ބަރާބަރުކުރަން ❁ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ.❁ إِيمَـٰنُهُمْ އެމީހުންގެ އީމާންކަމުން ❁ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އައި ކަމާ ދުށް ހިނދުން ❁ سُنَّتَ

ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ ސުންނަތެވެ. ކުރިއަށް ދެމިދާ ޒަމާނާ. ٱلَّتِى قَدۡ خَلَتۡ فِى عِبَادِهِۦ ۖ = އިސްވެދިޔަ އަޅުތަކުންގެ ތެރޭގައި ހިނގައިދިޔަ ވެސް ۞ وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެހިނދު (އެބަޔަކު عَذَابُ ދެކި ތަނާ އެހިނދު) ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ. ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ ކާފަރުވި މީސްތަކުން.

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އެމީހުން — يعني مكّة ގެ قريش ން — جزيرةالعرب ގެ ބިމުގައި އެތަންމިތާ ހިނގާބިނާވެ، ދަތުރުފަތުރުކޮށް ނުބަލަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟! (އާދުގެ އަޑުގަދަ صالح ގެ ޤައުމު ثمود ޤައުމު ބާކީގެ މީހުންގެ އަސަރުތައް އެ ހުރިއެވެ. ދެކުނުގައި عاد ޤައުމުގެ މީހުންގެ އަސަރުތައް ވެއެވެ. ހުޅަނގު ފަރާތުގައި شعيب ގެ ޤައުމު ގެ އަސަރުތަކެވެ. އަދި لوط قوم ގެ އަސަރެވެ.) އެމީހުން އެތަންތަން ބަލައި عبرة حاصل ނުކުރަނީ ކީއްވެތޯ؟! އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ މީހުންނާ رسول ބޭކަލުން ދެކޮޅުހެދި قوم ތަކުގެ ހާލަތު އެމީހުންގެ ނިމުން ވީ ގޮތް ހަމަހަމަކޮށްކަން އެނގޭނެތީ ވާނެއެވެ. އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން عدد ގެ ގޮތުން ވެސް މި މީހުންނަށްވުރެ ގިނަވެއެވެ. ބާރުގެ ގޮތުން ވެސް ވަރުގަދަވެއެވެ. عمارة ކުރުމާއި، فنّانى ގޮތުން ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރު ވެސް ގިނައެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ކާލާ އަދިރިއަށް — ނުބައިހަމަނުޖެހުންގެ ވަބާލުން عذاب އައިރުއަށް — އެމީހުން ކުރި ކަމަކުން، އަދި އެމީހުން ހޯދި އެއްޗަކުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. ބަރަބާދުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

(٨٣) ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި، معجزة އާއިގެން އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފައި، އެމީހުން އުފާކުރީ އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ އެމީހުން علم އެވެ ކިޔާ ތަކެއްޗަށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭރުފުށުގެ ކުޑަ އެނގުންތަކެވެ./ ނުވަތަ ޝައްކާއި، وهم އާއި، خيال ތަކެވެ. އެހެން جاهل ން ކިޔަނީ علم އެވެ. މިފަދަ ގަނޑު މީސްތަކުންނެވެ إسلام دين އާ ނުބައްދާ ކުޑަ معلومات ކޮޅެއް ކުޑަކުދިންގެ ގަލަމުގައި ދަސްކޮށްދީ، تعليم ، تعليم ކިޔައިގެން މިދާ ދިއުމާ އެއްވެސް ތަފާތެއް ވާބަވަރެވެ؟!) ދެން ފަހެ އެކަމަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ކަންތައް — އެބަހީ الله ގެ عذاب — އެމީހުން ވަށާލިއެވެ.

(٨٤) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ފެނުނުހިނދުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އަހަރެމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި މިގެ ކުރިން އަހަރެމެން އެ ޝަރީކުކުރި ތަކެތީ الله އާއި އެއްކަލާ شريك ކުރި އެންމެހައި ތަކެއްޗަކަށް އަހަރެމެން ކާފަރުވެއްޖައީމެވެ. އެކަލާގެ ދުރާލައި ވަކިވެއްޖައީމެވެ." މިބަސްތަކީ އީމާންކަމުގެ އެއް صلاح الدّين ވިތާވިޔާ ބުނިވަރު ((ތަޢިއްޒުކަމަށް ދެކޮޅު ހަރުގަނޑު ބަސް — ތަޢިނުގަވާ أستغفار ޢިޒުވުން ކުރުމު ޒަކާތު ކުރާތިކަށް ބަޔާ")) މިކަހަލަ އީމާންކަމެވެ. މަސައްކަތް އިސްތިރިވާ ދެންވާތަކުގެ ފައިދާނުކުރާކަމެވެ.

(٨٥) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އެމީހުންނަށް ފެނުނުހިނދުން ދެން އެމީހުން އެ ވީ އީމާންކަމުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރިއެވެ. ނުވެސް ކުރާނެއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އުކާލުގެ އަޅުތަކުންނާމެދު ވެސް އުކާލުގެ ކުރިއަށް ދެމިދާ ޒަމާނާ. އުކާލުގެ سنّة އެވެ. ދެން އަދި عذاب އައިސް ޖެހުމުން ދެން އެހިނދުން އެންމެހައި ކާފަރުން ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ. والله أعلم